לקלל, וכי קללותיו יש בהם ממש, על זה אמר הכתוב, כי אכן קללותיו גורעות הנה מאד ולא הייתה עצה אלא להפכן לברכה[עו].

זכור את אשר עשה לך עמלק (דברים כה יז).

איתא בספרא (בחוקותי פרשתא א ה"ג). וז"ל וכן הוא אומר 'זכור את אשר עשה לך עמלק' יכול בלבבך, כשהוא אומר 'לא תשכח' הרי שכיחת הלב אמורה, הא מה אני מקיים 'זכור' שתהי' שונה בפיך עכ"ל. ובפירוש הראב"ד שם כתוב וז"ל זכרון עמלק שתהא שונה בפיך הלכות מגילה עכ"ל. וביאור דברי הראב"ד הוא דמכיון דתורה שבע"פ הוי שינון, ע"כ הוא דפירש הראב"ד ד'שונה בפיך' הוי הלכות[עז].

זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' אשר קרך בדרך וגו' ולא ירא אלוקים

(דברים כה יז- יח).

הנה הכתוב בפ' זכור מונה רשעותו של עמלק, 'אשר קרך' בדרך, לשון מקרה בהתנפלות פתאומית ולשון קרי שהיה מטמאן, ולשון קור שצנן את

. הערות .

עו. מפי השמועה.

עז. ובזה ביאר מרן זיע"א מה שאמרו בתוספתא (פסחים פ"י ה"ח) וז"ל 'חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח כל הלילה אפי' בינו לבין בנו וכו' מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובים בבית ביתוס בן זונין בלוד והיו עסוקין בהלכות הפסח כל הלילה עד קרוב הגבר' עכ"ל. וצ"ע מה שייטיה דהלכות הפסח לסיפור יציאת מצרים. ומוכרח מדברי התוספתא דלא רק בסיפור הנס ויציאת מצרים מתקיים הסיפור דיציאת מצרים אלא גם בלימוד ההלכות, וע"כ הוא חייב לעסוק בהלכות הפסח כל הלילה. וכן מדוייק בטור (סי' תפא) שכתב וז"ל 'אלא אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן היינו שלא לאכול אבל למשתי שרי. ומנהג פשוט הוא שלא לשתות יין, ופירש הר"ר יונה טעם למנהג לפי שחייב אדם לעסוק כל הלילה בהלכות הפסח וביצי"מ ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקב"ה לאבותינו עד שתחטפנו שינה ואם ישתה ישתכר, וזהו ששנינו מעשה בר"א ור' יהושע שהיו מספרים ביציאת מצרים כל הלילה וכו' עכ"ל הטור. והיינו שגם בהלכות הפסח יש קיום של סיפור יצי"מ. [ועוד האריך בזה לבאר דברי בעל ההגדה ואכ"מ. יעוי' בקו' חנוכה ומגילה, מאורי המועדים, שו"ת אז נדברו (חי"ב) ובהגד"ש שירת הלווים, וחי' מפי השמועה].

ישראל מרתיחתם, שעד מעשה עמלק היו דומין בעיני העמים כאמבטי רותחת שאין כל ברי' יכולה לירד בתוכה וכו'. 'ויזנב בך' שחת מלותיהם וזרקן כלפי מעלה בחירופין וגידופין. 'כל הנחשלים אחריך' על מי התנפל על חסרי כח מחמת חטאים שפלטתן הענן. 'ואתה עיף' בצמא, 'ויגע' בדרך, ומסיים הפסוק 'ולא ירא אלוקים' פי' רש"י ולא ירא עמלק אלקים מלהרע לך. וצ"ב דלאחר שמנה הכתוב כל מיני רשעות ושפלות ואכזריות וכו' של עמלק מסיים בטענה נוספת 'ולא ירא אלוקים' כאילו שלאחר כל טענותיו ית' לעמלק על גודל רשעותו טענת 'ולא ירא אלקים' עולה על כולם.

והביאור עפ"י הגמרא בבא קמא (עט:) מפני מה החמיר תורה בגנב יותר מבגזלן. זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו. ועל זה החמירה עליו תורה. וכן הוא בעמלק שהי' ירא מאד מכל פגעי העולם הזה, ולכן התנפל באופן פתאומי בלי להכריז מלחמה כנהוג. והתנפל דוקא על נחשלים חסרי כח, ובזמן שכל האומה היתה עיפה ויגיעה ואינה מסוגלת להלחם. וא"כ עמלק הי' ירא מכל דבר וחשש כל חשש שיכול לעלות על הדעת, בעשותו חשבונותיו ותחבולותיו איך להלחם. 'ולא ירא אלוקים' ורק את האלוקים ית"ש שהוציא את בנ"י ממצרים כו' והכה לפרעה ולכל עמו בניסים ונפלאות, רק אותו ית"ש לא הכניס כלל לחשבונותיו, ולא מפניו ית"ש כלל וכלל, ע"כ החמירה עליו תורה מאד[עח].

והמידה כנגד מידה הי' המלחמה לה' בעמלק מדור דור, דמשום שהוא הי' 'לא ירא אלקים' לכן יהא מלחמה לה' מדור דור[עט].

אאמו"ר הגרי"מ זצ"ל שאל למה הזכיר הכתוב שמעשה עמלק היה בדרך ובעת שהיו עייפים ויגעים, וגם מהו שסיים ע"ז ולא ירא אלוקים. ואמר לו אא"ז הגרי"ז זצ"ל דהנה עמלק בחר להלחם עם ישראל בעת חולשתם, שלא כדרך הנלחמים שמסכנים דבר מה במלחמה, ועמלק לא רצה לסכן עצמו, ובזמן תוקפן לא היה נלחם עמם, אלא דוקא בהיותם בדרך עייפים ויגעים, וגם דווקא עם הנחשלים ולא עם הגבורים שבהם, והיינו מפני שהיה חושש וירא שיפסיד במלחמה, ועם כל זה לא נמנע

הערות

עח. הגר"ש ברעוודה זצוק"ל, קיימו וקבלו. שיעורי הגרמ"ד הלוי דרוש ואגדה. כתבי תלמידים.
עט. כתבי תלמידים

מלהלחם עמם מפני יראת ה', וזהו שסיים הפסוק ולא ירא אלוקים, שמזה שנלחם בעת חולשתן ועם הנחשלים אתה למד שלא היה ירא אלוקים. ומדה כנגד מדה בא הציווי להלחם עמו מדור דור ולמחות שמו. וכעין דאיתא בגמ' בב"ק דף ע"ט ע"ב שאלו תלמידין את ריב"ז מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מבגזלן, אמר להן זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו, וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו, כביכול עשה עשה עין של מטה כאילו אינה רואה ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת, שנאמר הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם וגו', וזהו גם הענין במלחמה לה' בעמלק[פ].

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים (דברים כה יט).

ברמב"ם (מלכים פ"ח ה"י) ז"ל וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל כל מצות שיקבלו בני נח וכל מי שלא קיבל יהרג עכ"ל. וצ"ע דא"כ מה נתחדש בעמלק דאיכא חיוב להרגם יותר משאר אומות, הא אף בעמלק אם קבלו עליהם ז' מצות ליכא חיוב להרגם וכמבואר בר"מ לעיל (פ"א ה"א וד') עיי"ש, וכשלא קבלו עליהם ז' מצות הא כתב הר"מ דאף בשאר אומות איכא הדין להרגם, ומאי נפ"מ בד"ז דמלחמת עמלק, וצ"ע.

והנה בפשוטו י"ל דהא דבעמלק לא סגי במה דקיבלו ז' מצות וצריכים גם שיקבלו ע"ע מס ועבדות, וא"כ בזה חלוק דין עמלק משאר אומות, דבשאר אומות סגי בזה שיקבלו ע"ע ז' מצות משא"כ בעמלק דלא סגי בזה וצריכים שיקבלו ע"ע מס ועבדות.

ונראה עוד דכל דין הריגת האומות מחיוב דמלחמת עמלק הוי מצוה וחיוב להרגם, משא"כ באומות לא הוי מצוה להרגם ורק דהוא דין להרגם ככל עונש מיתה המפורשת בתורה, והיינו כשאר דינים דב"נ, אבל לא הוי מצוה כמו בעמלק.

אכן הנראה בזה הוא, דבאמת חלוקים המה קבלת מצות דאומות מקבלת מצות דעמלק בעיקר דינם, דבהאומות כולן עיקר הדין להרגם הוא ע"ז שלא קיבלו עליהם ז' מצות וממילא הא דאין חיוב להרגם בגונא שקבלו ע"ע ז' מצות אי"ז רק דין פטור והצלה אלא

· **הערות** ·

פ. כתבי הגר"ח פיינשטיין.